

**Збірник тез доповідей
VI Міжнародної наукової конференції**

**«ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ»:**

історичні та психологічні наслідки

*(до 40-х роковин аварії
на Чорнобильській АЕС)*

**23-24 квітня
ТЕРНОПІЛЬ-2026**

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)
Тернопільська обласна військова адміністрація
Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська атомна електростанція» (Україна)
Західний науковий центр НАН України (Україна)
Національний університет оборони України (Україна)
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)
Державний архів Тернопільської області (Україна)
Хмельницький національний університет (Україна)
"Центр міжнародної безпеки та партнерства факультету Міжнародних відносин Львівського
національного університету імені Івана Франка" (Україна)
Корпорація "Науковий парк "Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля" (Україна)
Військово-технічна академія імені Ярослава Домбровського (Польща)
Університет «Шибеницька Політехніка» (Хорватія)
Університет технологій та економіки імені Хелени Ходковської (Польща)
Державний професійно-технічний університет імені професора Едварда Щепаніка в Сувалках (Польща)
Академія прикладних наук WSHU (Польща)
Каліський університет імені Президента Станіслава Войцеховського (Польща)
Асоціація MOST UA-CZ z. s. (Чехія)

Збірник тез

**VI Міжнародної конференції
Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи:
історичні та психологічні наслідки
(до 40-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС)**

Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки наслідки (до 40-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС): Збірник тез VI Міжнародної наукової конференції, 23-24 квітня 2026 р. / упоряд. А.А. Криськов, О.М. Горішна, Н.В. Габрусєва – Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2026. – 162 с.

ISBN 978-617-8607-20-3

Збірник містить матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки» наслідки (до 40-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС)

Конференція проведена Тернопільським національним технічним університетом імені Івана Пулюя 23-24 квітня 2026 р. Основне проблемне поле конференції: питання психологічної та соціальної реабілітації постраждалих під час воєнних конфліктів; основні напрямки новітніх досліджень у мінімізації наслідків воєнних конфліктів та техногенних катастроф; шляхи міжнародного співробітництва у подоланні екологічних, економічних, психологічних, соціальних проблем, пов'язаних з воєнними конфліктами та техногенними катастрофами тощо.

Всі права захищені. Жодна з доповідей цього видання не може бути повністю чи частково відтворена або розмножена електронним, механічним, фото- чи будь-яким іншим способом без попереднього письмового погодження з програмним комітетом конференції. Всі доповіді відтворено з дозволу їх авторів. Видавець не несе відповідальності за будь-який збиток, заподіяний особам чи власності внаслідок некоректності наданої в збірнику інформації або при використанні будь-яких методів, виробів чи ідей, які описано в поданих авторами доповідях.

ISBN 978-617-8607-20-3

Матеріали публікуються в авторській редакції та відображають точку зору авторів, яка може не збігатися з позицією редколегії

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1. ПСИХОЛОГІЧНА І СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЖЕРТВ
ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ І ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ 7**

- Бамбурак-Кречківська Н., канд. психол. наук, доц. 7**
Комунальний заклад Львівської обласної ради Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Україна
КРАНІОСАКРАЛЬНА ТЕРАПІЯ У РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ З ТРАВМАТИЧНИМ ДОСВІДОМ
- Вишньовський В.; Вишньовський В., канд. психол. наук, доц. 9**
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
КОРОТКОСТРОКОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ СТАНУ КЛІЄНТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНИХ РЕСУРСІВ
- Груць Г., канд. пед. наук, доц. 11**
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна
ПЕДАГОГІКА НЕВИДИМИХ СЕНСІВ: КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ У ЧАСИ ТЕХНОГЕННИХ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ
- Курко Я., доц.; Босюк О.; Вальчак Н.; Казмірчук І.; Кульчицький З. 13**
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПОРАНЕННЯ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ У ПЛАВАЛЬНОМУ БАСЕЙНІ
- Куценко К. 16**
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
ВПЛИВ ВОЄННОГО ДОСВІДУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ТА ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У МОЛОДІ
- Мешко Г., д. пед. наук, проф.; Мешко О., канд. психол. наук, доц. 18**
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна
ТРАВМОФОКУСОВАНА ПЕДАГОГІКА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
- Миськів А.; Чорна І., канд. психол. наук, доц. 20**
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
- Пацалюк Л. 21**
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна
ГО "Країна рівності і правди", Україна
ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
- Періг І., канд. психол. наук, доц. 24**
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ
- Потіха О., канд. істор. наук, доц.; Чоп Т., асист. 26**
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
ЗАХОДИ ДЕРЖАВИ ТА МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ ЩОДО ЗАХИСТУ І РЕПАТРІАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ У ВОЄННИЙ ЧАС
- Сеник К.; Чорна І., канд. психол. наук, доц. 29**
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ТРИВОЖНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
- Сеньовська Н., канд. пед. наук, доц.; Нестайко І., канд. пед. наук, доц. 32**
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

наслідків війни [2]. Крім того, міжнародні дослідження вказують на значне психічне навантаження на українських підлітків, що потребує системної психологічної підтримки [4]. У класичних роботах Ч. Спілберга тривожність визначається як «емоційний стан, що характеризується відчуттям напруження, занепокоєння та активацією нервової системи» [5].

З метою визначення рівня тривожності підлітків було проведено емпіричне дослідження за методикою Ч. Спілберга – Ю. Ханіна. У дослідженні взяли участь 31 учень 8 класу.

Аналіз результатів показав, що серед досліджуваних підлітків переважає високий рівень реактивної тривожності, який становить 51,6%. Середній рівень зафіксовано у 35,5% учнів, тоді як низький рівень виявлено у 12,9% підлітків. Це свідчить про наявність у значної частини підлітків підвищеної емоційної напруженості та вираженої реакції на стресові фактори.

Щодо особистісної тривожності, результати також вказують на значну частку підлітків із високим рівнем – 41,9%. Середній рівень становить 35,5%, тоді як низький рівень зафіксовано у 22,6% досліджуваних. Отримані дані свідчать про наявність у частини підлітків стійкої схильності до переживання тривоги в різних життєвих ситуаціях.

Отримані результати дозволяють зробити висновок про наявність підвищеного рівня тривожності у значної частини підлітків, що може бути пов'язано з впливом зовнішніх стресових факторів, зокрема умов воєнного стану.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що тривожність у підлітків формується під впливом комплексу факторів. Одним із ключових факторів є воєнний стан, який створює постійний фон небезпеки та невизначеності. Важливу роль також відіграє інформаційний тиск, пов'язаний із надмірним споживанням новин та соціальних мереж. Значний вплив мають навчальне навантаження, міжособистісні труднощі у шкільному середовищі та загальна соціальна нестабільність.

Отримані результати свідчать про необхідність розробки та впровадження психологічних програм, спрямованих на зниження рівня тривожності у підлітків, розвиток навичок емоційної саморегуляції та підвищення стресостійкості. Це є важливим напрямом практичної діяльності психологів в умовах воєнного стану.

Джерела та література

1. Психічне здоров'я дітей та підлітків в умовах воєнного стану. Психологія та психотерапія. 2023. URL: <https://e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/585> (дата звернення: 14. 04. 2026).
2. Психологічні наслідки війни для дітей та підлітків. Актуальні проблеми психології. 2024. URL: <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/1555> (дата звернення: 14. 04. 2026).
3. Тривожність підлітків в умовах воєнного стану. Центральнорукраїнський державний університет. 2023. URL: <https://dspace.cusu.edu.ua/items/b81cdfa3-d432-4a3b-b6c4-807dd6a93272> (дата звернення: 14. 04. 2026).
4. Mental health of Ukrainian adolescents during war. PubMed. 2024. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/38526470/> (дата звернення: 14. 04. 2026).
5. Spielberger C. D. Anxiety as an emotional state // *Anxiety: Current Trends in Theory and Research*. New York : Academic Press, 1983.

УДК 364.444:37.035.1

Пацалюк Л.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна
ГО "Країна рівності і правди", Україна

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Розкрито роль волонтерської діяльності у становленні сучасної молоді як

активної особистості, соціально відповідальної, творчої, виділено засоби розвитку соціальної відповідальності: творчі соціальні проєкти, майстер-класи.

Ключові слова: волонтерство, студентська та учнівська молодь, соціальна відповідальність, майстер-клас, мистецькі практики, соціально-мистецькі ініціативи.

Patsalyuk L.

Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ukraine
NGO “Country of Equality and Truth”, Ukraine

VOLUNTEERING AS A TOOL FOR DEVELOPING SOCIAL RESPONSIBILITY IN YOUTH

Abstract: *The role of volunteering in the development of modern youth as active, socially responsible, and creative individuals is revealed, and means of developing social responsibility are highlighted: creative social projects, master classes.*

Keywords: *volunteering, students and pupils, social responsibility, master class, artistic practices, social and artistic initiatives.*

Реалії сучасного життя України, довготривала війна, суспільні проблеми, пов'язані з військовими діями вивели на абсолютно новий рівень діяльність окремих людей та організацій, яку в науковій літературі означають як волонтерство, волонтерська діяльність. Доволі активними учасниками волонтерського руху є студентська та учнівська молодь. Особливу нішу у волонтерській діяльності займає допомога військовим. Заняття волонтерською діяльністю є дієвим інструментом розвитку соціальної відповідальності молоді, оскільки в її основі закладено сутність самої соціальної відповідальності як етичної концепції, згідно з якою особистість, організація чи держава беруть на себе добровільні зобов'язання безкорисно діяти на благо суспільства та довкілля.

Донедавна волонтерство було у фокусі уваги обмеженого кола осіб: безпосередніх учасників, бенефіціарів та профільних експертів. На сьогодні залучення молоді до волонтерської діяльності стає засобом громадянського виховання, соціалізації молоді, відповідно і предметом наукових розвідок. Роль волонтерства відображена також у державних документах. Так, у «Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» одним із завдань громадянської освіти в Україні визначено наступне: «формувати активну життєву позицію, здатність поширювати і застосовувати практики громадських ініціатив та волонтерства» [3, с. 4].

Волонтерство О. Трубнікова визначає як форму соціальної активності, яка обумовлена «готовністю індивіда служити соціально значущим цілям, без очікування на фінансову нагороду» [5, с. 208]. На думку вченої, це – внутрішня потреба особистості, яка характеризується системою цінностей індивіда та є проявом власної свободи.

За твердженням З. Бондаренко волонтерська діяльність характеризується певними критеріями. Основними є: «добровільність; суспільно корисний характер роботи; відсутність очікувань на фінансову винагороду; витрати вільного часу; відсутність прагматичних інтересів; виконання конкретної справи фізичного чи інтелектуального характеру; здійснення справи за межами будь-якої формальної установи або організації, де працює волонтер. У загальному розумінні явища волонтерства, окрім усього іншого, вагомим є визначення граничних меж волонтерської допомоги, обумовлених роллю, обсягами, змістом, тривалістю за часом і частотою її надання» [1, с.133].

Психолого-педагогічні практики вказують на те, що заняття волонтерством є потужним інструментом комплексного розвитку особистості, оскільки поєднує в собі соціальну практику, навчання та психологічне загартовування. Для молоді це не просто допомога іншим, а передусім школа життя, де формуються ключові життєві компетенції, громадянська відповідальність, національна ідентичність.

І. Іскаємов характеризує волонтерство як інструмент становлення молоді у соціальному та, особливо, у професійному плані і наголошує на тому, що в процесі діяльності відбувається

розвиток соціальних навичок та формується мережа контактів, набуваються практичні навички, формуються лідерські якості, а також виникає можливість спробувати різні ролі, покращити резюме, що підвищує шанс на працевлаштування, відбувається особистий розвиток та самовдосконалення [2].

Науковці доводять, що «залучення студентів до волонтерської діяльності в університетському середовищі є важливим кроком у формуванні їхньої соціальної активності та відповідальної громадянської позиції» [4, с. 75]. Досліджуючи роль університетів у цьому процесі Т. Лях, В. Лютий та В. Жуков констатують, що завдяки участі у таких проєктах особистість розвиває лідерські навички, зростає її соціальна відповідальність, з'являються додаткові можливості для кар'єрного розвитку.

Серед засобів розвитку соціальної відповідальності в умовах мистецької університетської освіти, передусім, доцільно виділити освітні компоненти. У Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка це «Арт-проєктування». У процесі опанування означеного освітнього компонента впроваджуються практичні кейси.

Арт-проєкт «Обличчя сучасної України: переосмислення традицій». Завдання для студентів, майбутніх педагогів та реставраторів полягає у створенні візуальних історій, які презентують національну ідентичність. Результат діяльності у соціальному плані – транслювання суспільно важливих меседжів: стійкість, спадковість поколінь, незламність духу.

Наступним засобом є соціально-мистецькі ініціативи, серед яких найбільш поширені мистецькі проєкти. Так, фотопроєкт «Вільні, сильні, незалежні» об'єднав здобувачів вищої освіти освітніх програм «Фотомистецтво та візуальні практики» й «Акторське мистецтво» і став частиною соціальних ініціатив «Мільйони на дрони», «Подаруй Миколая солдату».

Фотопроєкт «Обличчя волонтерського руху», до реалізації якого разом зі студентами були залучені і практики професіонали, не лише сприяв розвитку соціальної відповідальності, але й формуванню етичної відповідальності, усвідомленню меж професійного втручання, розвитку емпатії, навичок комунікації й здатності працювати з травматичним контекстом, зберігаючи гідність і правдивість візуального образу.

Фотопроєкт «Задонатъ свою любов» також став цікавим досвідом особистісного розвитку та інструментом формування соціальної відповідальності, оскільки під час роботи над проєктом зібрано кошти для військових. Є розуміння того, що студенти діяли безкорисливо, витрачали вільний час задля допомоги іншим.

Майстер-класи зі студентською та учнівською молоддю з розпису військових артефактів є не менш ефективним засобом розвитку соціальної відповідальності. Під час проведення майстер-класів є можливість залучити невелику кількість учасників, але така практика виступає як своєрідна реклама, відповідно, збільшує кількість охочих взяти участь у наступних майстер-класах, тобто розширює коло тих, які долучаються до волонтерства. На початковому етапі з різних мотивів, надалі частина учасників починає діяти систематично та свідомо.

Ще одним засобом розвитку соціальної відповідальності є виготовлення необхідних військовим речей, зокрема, окопних свічок та розпалювачів, які надалі передаються у військові підрозділи.

Отже, волонтерство як суспільне явище має власні ознаки, характеристики. Заняття волонтерською діяльністю є дієвим інструментом розвитку соціальної відповідальності молоді, адже потребує систематичності, безкорисливості, потреби діяти на благо інших. Заняття волонтерством формує ключові життєві компетенції, сприяє професійному становленню майбутніх фахівців. Дієвими засобами розвитку соціальної відповідальності є соціально-мистецькі ініціативи, які реалізуються через мистецькі проєкти, практичні кейси під час опанування освітніх компонентів, майстер-класи, систематична робота над виготовленням необхідних для конкретної групи засобів. Через означені практики формується покоління свідомих та відповідальних фахівців, здатних поєднувати професійність і громадянську позиції. Досвід реальної взаємодії сприяє розвитку ціннісного ставлення, етичної зрілості та готовності діяти в умовах суспільних викликів.

Джерела та література

1. Бондаренко З.П. Соціально-педагогічне волонтерство як бренд сучасної студентської молоді. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2019. № 2 (18). С. 130-136.
2. Іскаємов І. Волонтерство як спосіб розвитку навичок і кар'єри для молоді. URL. <https://www.iac.org.ua/12066-2/>(дата звернення: (01.04.2026).
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL. <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/KONTSEPTSIYA-ROZVYTKU-GROMADYANSKOYI-OSVITY-V-UKRAYINI.pdf> (дата звернення: (01.04.2026).
4. Лях, Т., Лютий, В., Жуков, В.. Волонтерська діяльність студентів як шлях до їхньої активної участі у суспільному житті громади. *Ввічливість. Humanitas.* Вип. 3. 2024. С. 68–76.
5. Трубнікова О. А. Волонтерство як форма соціальної активності особистості. *Актуальні проблеми психології.* Т.7, вип. 20, Ч. 2. 2009. С. 205-208.

УДК 159.9

Періг І., канд. психол. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті запропоновано дослідження рівня ментального здоров'я сучасних студентів в умовах воєнного стану, представлено показники розвитку стратегій подолання стресу за методикою «BASIC Ph».

Ключові слова: Ментальне здоров'я, стратегії подолання стресу, «BASIC Ph».

Perig I., Ph.D. (Psych.), Assoc. Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

STRATEGIES TO SUPPORT THE MENTAL HEALTH OF TODAY'S STUDENTS

Abstract. The article proposes a study of the level of mental health of modern students under martial law, and presents indicators of the development of stress coping strategies using the "BASIC Ph" method.

Keywords: mental health, stress coping strategies, "BASIC Ph."

Тема ментального здоров'я є однією із центральних, оскільки стосується фізичного, психологічного, соціального та духовного благополуччя особистості [1]. Ментальному здоров'ю загрожують небезпека, відчуття тривоги та страху внаслідок війни, матеріальні, соціальні, особистісні проблеми, пов'язані із ускладненими умовами життя.

Як свідчать сучасні дослідження [3], студентство є найбільш вразливою категорією стосовно сенситивності до травмуючих впливів.

Ми вважали за доцільне дослідити показники ментального здоров'я здобувачів вищої освіти за допомогою методики «Шкала позитивного ментального здоров'я» (PMH-SCALE, адаптація Л.М. Карамушки, О.В. Креденцер, К.В. Терещенко) (рис. 1).

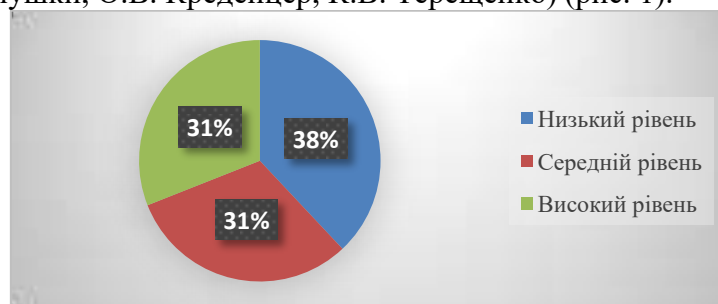

Рис. 1. Рівні ментального здоров'я